Şehrin Hafızası

Konya Yenigün GAZETESİ'NİN
ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR

CİLT: 4 • SAYI: 13

HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKCE - ANUŞ GÖKCE

3 HAZİRAN 2022 CUMA

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NİN KATKILARIYLA

'GEZİP GÖRELİM İBRET ALALIM'

KISA GÜNÜN KÂRI

ANUŞ GÖKCE

Bayramın Birinci günü büyüklerimizin bayramını kutladıktan sonra Denizli'de bulunan çocuklarımızın yanına gittik. İlk gün dinlendik. İkinci gün büyük kızım Ayşe Selcen nöbetten çıkınca onun dinlenmesine bile fırsat vermeden Burdur sınırları içinde bulunan Gölhisar'daki tarihi kent Kibira'yı ziyaret etmek üzere yola revan olduk.

Burdur- Gölhisar (Kibira Antik Kenti)

Acıpayam- Serinhisar-Burdur arası göz alabildiğine düzlük. Halk geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlamakta. Yol boyu büyük çiftlikler ve seralar yer almakta. Serinhisar ilçesi leblebileriyle ünlüdür. Biz de bir kuruyemişçinin önünde durduk. Envâî çeşit leblebiler var. İnsan hangisini alacağını şaşırıyor. Birkaç çeşit alarak yolumuza devam ettik. Öğle namazımızı Gölhisar'daki bir camide eda ettikten son tarihî kente doğru yol aldık.

Kibira

Kibira birbirinden derin yarlarla ayrılmış üç hâkim tepe üzerinde kurulmuş, büyük bir alanı kaplayan, farklı zaman dilimlerinde yaşamış insanların medeniyetini bağrında barındıran bir kenttir. Yapılar simetrik olarak düzenlenmiş, hiçbir yapı göl ve manzarayı seyretmeye mani olmamaktadır.

M.Ö. 197-159 yılları arasında II. Eumenes zamanında Bergama Krallığının idaresi altında bulunmaktadır. M.Ö.2-1. Yüzyıllarda hemen etrafında bulunan antik kentlerden Boubon, Balboura ve Oinonada'dan müteşekkil dörtlü bir birlik oluşturulmuş, meclis binası yapılmıştır. Bu birlik M.Ö. 82 yılında Romalı General Murena tarafından dağıtılmıştır. Daha sonra Asia eyaleti ve diğer kentler Likya birliğine dâhil edilmiştir. M.S. 23 yılında meydana gelen depremle yerle bir olan kent, Roma İmparatoru Tiberius zamanında yeniden inşa edilmiştir. M.S. I. ve. III. Yüzyılda en parlak dönemini yaşamıştır.

Kibira'da mimari, çanak—çömlekçilik son derece ileridir. Şehrin üstü yürüme yolu, çarşı, dükkân ve mesken; alt kısmı ise kanalizasyon olarak düzenlenmiştir. Kanalizasyonun üzeri büyük düz taşlarla kaplanmış, atık sular büyük borularla, künkler ya da kanallarla sağlanmıştır.

Anıtmezarlar:

Stadyuma varmadan önce yolun hemen altındaki yüksek bir tepe üzerine kurulu kral mezarlarını gezdik. Mekânlar kare planlı olup, içinde bir lahit bulunmakta, lahidin arkasında ise dağ oyularak ikinci bir oda bulunmakta ve cenaze buraya gömülmektedir. Lahitler dikdörtgen prizma şeklinde olup, üzeri pramidal bir kapak ile örtülmüştür. Her lahidin yanı başında anıtsal bir kitabe bulunmaktadır. Kitabeler Latince olduğu için kime ait olduğunu anlamak mümkün olmadı. Bu bölge de 30'dan fazla anıtmezar bulunmaktadır. Mezarlar iki kat olarak düzenlenmiştir.

Lahitlerin kapaklarında yazılar ve yan yüzlerinde çift kulplu vazo, dört yapraklı yonca, güneş kursuna benzer kabartma, zeytin dalından taç motifi hâk edilmiştir.

Eşim ile çocuklar istediği yerlere rahatça çıkabildiler; fakat ben çıkamadım. Taşların üzerine çıkarak üst mekânları görmeye çalıştım. Gerçekten güzel yerler, insan görmeyince anlatım yeterli olmuyor. İllaki gözle görüp, böyle büyük bir medeniyeti meydana getiren kavimlerin nasıl tarih sahnesinden silindiklerine bakıp ibret alması gerekiyor.

İÇİNDEKİLER

• KISA GÜNÜN KÂRI
ANUŞ GÖKCE
• EDEBİYATIMIZA 'EDEBİCE' DOKUNUŞLAR
FATMA TUTAK
• İSTANBUL'U DİNLİYORUM, GÖZLERİM KAPALI
ŞABAN KUMCU

Sit alanında çıkarılan materyallerden bir kısmı Burdur Arkeoloji Müzesinde sergilenmekteymiş; ama bizim müzeyi ziyaret etmeye zamanımız yeterli değildi. Kızım nöbetten çıktığı için ziyaretten sonra geri döndük.

Stadyum:

Arabamızı stadyumun önündeki boş alana park ettikten sonra Stadyumu gezmeye başladık. Sağ tarafında basamaklı tribünler yer alıyor. Buranın yaklaşık 12-13 bin kişilik olduğu söyleniyor. Stadyuma doğu ve batı yönden olmak üzere iki kapıdan girildiği anıtsal kapı kalıntısından anlaşılmaktadır.

Stadyumda çeşitli kutlamalar, merasimler, gladyatörler ve araba yarışları yapılmaktadır. Dereceye girenlere ödüller verilmektedir.

Kilise:

Stadyumun 200 metre yukarısında ve kuzeyinde yüksek bir tepe üzerinde yer almaktadır. İki katlı olarak taştan inşa edilmiş olup revakların üzeri tonozlarla örtülmüştür. Kilisede toplantı ve ders odaları ve 3 sıra halinde salon bulunmaktadır. Revakları yuvarlaktır.

Yuvarlak Çeşme:

Mermer bloklarla örülmüş yuvarlak bir çeşmedir. Çarşının su ihtiyacı buradan temin edilmektedir. Buradaki sular büyük künklerle Agoraya aktarılmaktadır.

Agora:

Agora yuvarlak çeşmenin hemen altındadır. Şehir halkına ve dükkânlara suyun bu çeşmeden verildiği tahmin ediliyor. Sular çarşının içinde bir havuzda biriktiriliyor ve diğer çeşmeler aktarılıyor. Havuzun ünündeki taşlar üzerinde damaya benzer bir oyun oynadığını gösteren desenler vardır. Karşılıklı ortada yuvarlak bir şekil ve iki tarafına beşer tane taş dizilmiştir. Zannedersem burada çocuklar arasında büyük zeka yarışmaları yapılmakta dereceye girenlere ödüller verilmekte, yetenek ve zekasına göre bir okula gönderilmektedir.

İki tarafı sütunlu uzun bir yürüme yolu var. Yürüme yolunun sağı solu revaklar halinde dükkân olarak kullanılmış, bir tarafın revakları yıkılmış, sadece duvarları kalmıştır. Çarşıya, anıtsal bir taç kapıdan giriyor. Çarşının güney batısında bir sarnıç yer almaktadır.

Tiyatro:

Oldukça büyük bir alana yayılmıştır. Taş basamakları sağlamdır. Sadık Bey'le basamaklardan tırmanarak en üstte kapı olarak kullanılan kemerli bölmeye eriştik. Burası tiyatroya giriş kapısı olarak kullanılmış. Daha

sonra en tepeye çıkarak şehri temaşa ettik. O anda kendimi oyunculardan biri olarak hissettim ve sergilediğim mükemmel bir oyun neticesinde kendimi ödüllendirilmiş duygusuna kapıldım.

Alt bölümde de kapı var; ama hangisinin oyunculara ait olduğu pek sarih değil. Tiyatroya güneyden iki anıtsal kapıdan giriliyor. Burası protokol girişi olabilir.

Müzik evi:

Burası çok amaçlı kullanılan bir yer. Hem toplantı salonu hem de küçük gösterimlerin yapıldığı hem de çeşitli konserlerin verildiği bir derli toplu bir mekân. Giriş kapısı güneydedir. Buraya gelmemizin esas gayesi müzik evinin sahnesinde bulunan Medusalı mozaiki görmekti. Fakat bu arzumuza nail olamadık. Kazı çalışmaları bitmediği için üzerini muşamba ve kumla örtmüşler. Güneyinde bulunan iki tarafı sütunlu yolun üzeri de örtülmüş. Burada kazı esnasında enfes mozaikler ortaya çıkarılmış; ama biz göremedik.

DENİZLİ

Tripolis (Menderes Tripolisi)

Tripolis, Denizli'nin Buldan ilçesine bağlı Yenicekent mahallesinde bulunan antik bir yerleşim yeridir. M.S. 17. Yüzyıldan itibaren Avrupalı seyyahlar bu bölge ile ilgilenmeye başlamışlar, 1830 yılında develerle gelerek çadır kurmuşlar ve çizimler yaparak eserlerine aktarmışlardır. Arkeolojik kazılardan elde edilen verilerle kentin tarihi ortaya çıkarılmış ve yer yer tabelalar dikerek ziyaretçilere bilgiler verilmiştir. Biz de bu bilgilere istinaden gördüklerimizi sizlere aktarmaya çalışacağız.

Helenistik dönemde Frigya, Karia ve Lidya bölgesinin kesişim noktasında bulunan kent, Lidya bölgesi sınırları içerisinde ilk kez Apollonia ismiyle kurulmuştur.

M.Ö. I. yüzyılda sikkelerde ve epigrafik kaynaklarda kentin adı Tripolis olarak geçer. Üç küçük topluluğun ya da üç küçük yerleşim yerinin bir araya getirilmesiyle kente Tripolis adı verilmiştir.

Kentin geçmişi Helenistik döneme dayansa da yerleşim yerinin etrafında yapılan kazılarda Akkaya (Genç Neolitik-Erken Kalkolitik- Genç Tunç Çağı) ve Hamambükü höyüklerinde (Erken tunç Çağı I-II ve Genç Tunç Çağı) ele geçirilen arkeolojik materyaller buradaki yerleşimin zamanımızdan 6000 yıl evveline götürmektedir.

Tripolisin içinde bulunduğu Çürüksu vadisi, M.Ö. 190 yılında Seleukoslar ile Bergamalılar arasında yapılan Mağnesia savaşına kadar bağımsız kentlerden oluşmaktaydı. Roman'nın desteğini kazanan Bergama Krallığı, M.Ö. Roma ile yarılan Apamia Barışı sonrasında bu bölgenin idaresini ele almıştır. III: Attalos'un M.Ö. 133'te ölümünden sonra bölge Romalıların hâkimiyetine girmiştir. M.S. 2. yüzyıldan itibaren kentte yeni bir planlamaya gidilmiştir. Şehir kapıları, caddeler, hamamlar, stadyum, tiyatro ve meclis binaları gibi kamu binaları yapılmıştır. Roma İmparatorluk döneminde bir dönem Sardes (Salihli) Conventius (yargı birliği) bağlı olan kent zaman zaman Apamia (Dinar) Conventiusu'na bağlanmıştır.

Tripolis M.S. 325'te Nicia konsülünde Agogius, M.S.431 Efes Konsülünde Commodus, M.S. 451'de Chalcedon (Kadıköy) Konsülünde Paulos tarafından Piskoposluk seviyesinde temsil edilmiştir. M.S. 6.yy.da Anadolu toprakları üzerinde etkili olan Sasani akınları nedeniyle burada yaşayan halk, bir süreliğine Tripolis'in 5 km. kuzeyinde bulunan Direbol'a ve daha korunaklı dağ yamaçlarına taşınmıştır. Yaklaşık 200 yıllık bir boşluğun ardından kentin bazı bölgelerinde M.S. 850. Yılında başlayan canlanma 12.yy.la kadar devam etmiştir. Bölge, 13 yy. ilk yarısından itibaren zaman zaman Selçuklularla Bizanslılar arasından el değiştirmiştir. 1304-1306 bölge İnançoğulları ve Germiyanoğullarıyla birlikte tamamen Türk hâkimiyetine girmiştir. 1429'da Denizli ve çevresi Osmanlı Devletinin idaresi altına girmiştir.

Burada yapılan kazı sonrası çıkan eşyalar ve verilerden hareketle şehrin planı çizilmekte, panolarda yer alan yazılarla ziyaretçilere doyurucu bilgiler verilmektedir. Biz de bu bilgilerden hareketle şehri gezmeye ve tanıtmaya devam ettik.

Mozaik Ev:

İlk gezdiğimiz yer mozaik ev oldu. Hemen girişte tuğlaların değişik kullanımıyla elde edilmiş güzel bir mekân karşıladı bizi. Merdivenle inerek yürüme yoluna girdik. Kazı çalışmaları halen devam eden yapının avlu kısmında bulunan ilk mozaik görülmeye değerdi. Biz herhalde bu kadar dedik.

Biraz ilerledikçe odalarda bu mozaikten daha muhteşemini gördük. O da bir kilim gibi döşenmiş. Yine ikinci bir oda…

Burada da mozaikleri izlemekten gözlerimizi alamadık. Biz bu motiflerin pek çoğunu bu gün kanaviçelerimizde, halı ve kilimlerimizde kullanmaktayız. Demek ki Batı kültürü diye hiçbir şeyi reddetmiyoruz. Kendimizden de bir şey ekleyerek stilize ediyoruz ve kullanıyoruz. Kültürler arası etkileşim böyle bir şey olsa gerekir. Evin yan tarafı boydan boya su künkleri ile kaplıdır. Künkler pişmiş topraktan yapılmıştır. Dikdörtgen bir yapıya sahip olan evin duvarları taştan örülmüş, üstü kiremitle örtüldüğü tahmin edilmektedir. Binaya mekânın güneyinde bulunan iki kapıdan girildiği kalıntılardan anlaşılmaktadır. Edindiğimiz bilgiye göre bu bölge Erken Bizans döneminde inşa edilmiştir.

Sütunlu cadde:

Kentin güneyinde doğu batı doğrultusunda M.S I. yy. inşa edildiği düşünülen Sütunlu caddede karşılıklı sütunların arasında taş döşeli uzun bir yürüme yolu. Yolun ortasında anıtsal bir çeşme var. Çeşmeye künklerle su getiriliyor ve tahminime göre havuzda biriken su dükkânların ve evlerin ihtiyacına tahsis ediliyor. Yer yer küçük çeşmelerle pazara gelen ahalinin su ihtiyaçlarını karşılandığı tahmin edilmektedir. En çok dikkatimi çeken ve beğendiğim şey, o dönemde yapılan yarışmada dereceye giren yarışmacıların heykellerinin yapılmasıyla ödüllendirildiğini bildiren Latince bir kitabenin Türkçeye çevrilerek ziyaretçilerin hizmetine sunulmasıdır. Böylece gezimiz daha bir anlamlı oldu. Keşke bütün kitabeleri bu şekilde okunup tercümesi yapılsa…

Caddenin güney sütun dizisi Hierapolis Caddesi üzerindeki çeşme ile bağlantılı iki

künk hattı bulunmaktadır.

Agora:

Sütunlu caddenin kuzeyinde ana caddenin batısında yer alan Agora'nın kalıntılarını gezerken o dönem yaklaşık 8000 insanın yaşadığı şehirde ticari hayatın canlılığını bir ara göz önüne getirdim. Birbirleriyle alış veriş yapan insanlar, yük taşıyan işçiler, eşyalarını pazarlayan satıcılarıyla geçmişin yaşamı, kimi bey kimi halktan biri birçok insanın bir arada yaşadığı hareketli bir mekân…

Tiyatro:

Agoranın kuzey kısmında bir kilse binası, arkasında yine büyük sütunlu bir yol ve daha yukarıda antik tiyatro mekânı bulunmaktadır. Buradaki kapılar ve duvarlar tamamen açık değildir. Kemerlerin üstü kapalıdır. Tiyatronun iki giriş kapısı bulunmaktadır. Basamakları temizlenip, ortaya çıkarılmış değildir. Anlaşılan kazı çalışmaları buraya kadar ulaşmış değil. Kazı yapılacak olan alanlar bantlarla çevrilerek ziyaretten men edilmiştir.

ACZİMİN GİRYESİ

Ahmet Sevgi

İYİLİK TARLASI

İyilik öyle bir tarladır ki bire bin mahsul verir.
Ettiğin hayrı başa kakma; kazancın bir günde erir.

(Ahmet Sevgi)

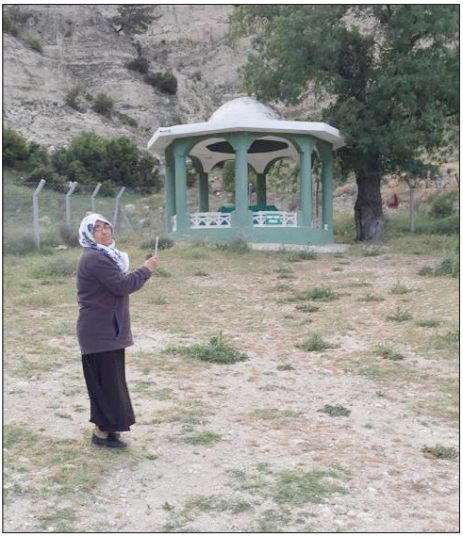

Seyir Tepesi(teras):

Zeminden yaklaşık 850 m. Yükseklikte olan bir tepedir. Hem gözetleme hem de şehri temaşa için kullanılan bir mekândır.

Buradan 3-4 km. mesafede bulunan başka bir yerleşim yeri daha vardır. Sasanilerin Anadolu'yu istilasından sonra halkın kaçtığı, sığındığı yerleşim yeri burası olsa gerektir.

İkindi vaktinde Tripolist'en ayrılarak Denizli-Buldan yolu üzerindeki Güney Şelalesini görmeye gittik. Tripolis höyüklerini döndüğümüz zaman kaya mezarları bize güzel bir sürpriz yaptı. Bir baktık ki yolu dönünce hemen burnumuzun dibinde… Kaya mezarları göreceğimizi ummadığımız için hazırlıksız yakalandık ve görüntü alamadık. Sağ tarafımızda menderes nehri enfes manzarasıyla bize eşlik etti. Bu bölgenin bitki örtüsü genelde zeytin ağaçları ve iğne yapraklı ormanlar. Buranın halkının seracılık, üzüm ve pirinç en büyük geçim kaynağıdır. İlk defa çeltik tarlasının sular altında kalmış bir vaziyette gördüm. Ben önce nehir taşmış, menderes oluşturmuş zannettim. Bundan birkaç tane görünce ve başında tarla sahibini görünce çeltik olduğunu anladım.

Menderes nehrinin suları tarım arazilerini sulanmasında büyük bir avantaj. Yer yer menderes oluşturması sulama işini çok kolaylaştırıyor. Bu bölgede nehrin üst tarafından kanallar açılarak birçok bölgelere nehrin suları aktarılıyor. Buna rağmen Menderes nehri doğal güzelliğinden ve feyzanlığından hiçbir şey kaybetmemiş.

Güney Şelalesi:

Güney İlçesine bağlı Cindere mahallesinde bulunan küçük bir şelale… Güney İlçesine 7 km. mesafede ve Menderes nehrinin kenarındadır. Suyu pek coşkun değil. Şelale daha önce çok daha büyük alanda cereyan ederken akış yönü daralmıştır. Şelale yatağında suların damlamasıyla sarkıt dikitlerle Damlataş mağarası oluşmuş, çeşitli şekiller meydana gelmiş. Şelalenin önünde üzeri yosunlu doğal basamakları ve üzerinden süzülen damlalarıyla enfes bir görünüm arz etmektedir. Yukarıda oluşan mağaranın içinde yüzülebilen bir de göl oluşmuş; fakat biz yukarı çıkamadığımız için burayı göremedik. Nehre nazır bir lokantada karnımızı doyurduktan sonra Tripolis yoluna geri döndük. Yol üzerinde Yenikent beldesine bağlı Yakup Dede Türbesini ziyaret ettik.. Yenikent'ten Pamukkale-Denizli güzergahından evimize geri döndük. Yol boyunca Menderes nehrinden açılan kanallar ve çeltik tarlaları, üzüm bağları, orijinalliği bozulmamış köyler evleri ve yeşil deniz bize tadına doyum olmaz bir izlenim bıraktı.

Yakup Dede Türbesi:

Türbe Yenikent beldesindedir. Sekizgen bir kaide üzerine oturtulmuş yeşile boyanmış direkler üzerine yükselen türbenin orta kısmı kubbe ile direklerin üzerine gelen kısım ise çatı ile örtülmüştür. Türbenin ne zaman yapıldığına ve kime ait olduğuna dair orijinal bir kitabeye rastlayamadık. Yakup dede hakkında her hangi bir bilgiye de ulaşamadım. Türbe, tamirat görmüş olup, zemini ve mezarı duvarları beyaz mermer ile kaplanmıştır. Zannımca Moğollara karşı mücadele eden Türkmen beylerinin birinin maiyetinde bulunan bir kanaat önderi olabilir.

EDEBİYATIMIZA 'EDEBİCE' DOKUNUŞLAR

FATMA TUTAK

Geçtiğimiz günlerde 30. Sayısı yayımlanan Edebice dergisinde ben de bir öyküyle yer aldım. Yazan için yazdıklarını yakınlık duyduğu, muhabbet beslediği mecralarda yayımlama fırsatı bulmak ayrı bir keyiftir. Bir de onun ete kemiğe bürünmesi yani ki elle tutulur, koklanır kütüphanede saklanır vaziyette görebilmek...

İçerik ve kapsam bakımından hayli zengin olan, her dosyada ayrı renkleri yelpazesine katmayı şiar edinmiş; baskısıyla dizgisiyle dopdolu ve birbirinden yetenekli kalemlerden çıkmış edebi eserlerle doğduğu toprakların çok çok ötesine geçmeyi başarmış bir dergi Edebice. Dergicilikle az çok tanışmış mutfağında olmasa da orada olanların çabasına, alın terine, gayretine, özverisine tanıklık etmiş biri olarak bunu açık yüreklilikle ifade edebilirim.

Bu bağlamda Edebice'yi daha yakından tanımak ve siz değerli okurlara tanıtmak maksadıyla derginin kurucusu ve genel yayın yönetmeni Yaşar Vural beyefendi ile bir söyleşi gerçekleştirdik. Bize zaman ayırdığı ve sorularımızı içtenlikle cevaplandırdığı için kendisine teşekkür ederek hemen soru cevap kısmına geçiyorum.

Merhabalar. Öncelikle sizi tanıyalım; Yaşar Vural kimdir?

Elbette. 1980'de Samsun Bafra doğmuşum. İlk, orta ve lise öğrenimimi ilçemde üniversiteyi de Niğde Üniversitesi Fen Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde tamamladım. 2001'de Milli Eğitim Bakanlığında öğretmen olarak çalışmaya başladım ve halen Bafra'da bir lisede Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak görev yapmaktayım.

Öğretmenliğimin dışında bazı dergi ve genel ağ sitelerinde yazılar yazıyorum. 2016'da yayın hayatına başlayan Edebice'nin de yayın yönetmenliği görevini yürütüyorum.

Dergiciliğe ne zaman başladınız; sizi buna hazırlayan/ iten sebepleri anlatır mısınız?

Dergicilik maceram aslında lise yıllarında başladı diyebilirim. Şiir ve yazılarımın okul dergisinde yayımlanması bu ateşi içimde ta o zaman yaktı. Üniversite yıllarımda da arkadaşlarımızla birlikte 5 sayı Niğde Yağmur adıyla bir dergi çıkarmıştık. 20 yaşımda matbaa ile tanışmış oldum bu vesileyle. Çünkü derginin basım ve tasarım aşamalarını orada görüyor hatta derginin harmanlanmasına yardım ediyorduk. Yazı yazma ve dergi için yazı inceleme isteği, kâğıt ve mürekkep kokusu bizde adeta bir tutku hâline gelmişti. Öğretmenlik yaptığım okullarda da öğrencilerimizle birlikte okul dergileri çıkardık. Tabi bunlar benim arzu ettiğim edebiyat dergisi hüviyetinde değillerdi. Bir sivil toplum örgütünde "İlteriş" adıyla 9 sayı dergi çıkardık. Bu dergi belki yarı edebiyat dergisi havası taşısa da yine arzuladığım dergi bu değildi.

Edebice'nin çıkış öyküsü; isim, kapsam, içerik, görünüm/ülkü açısından değerlendirebilir misiniz?

İlteriş dergisinden sonra orada birlikte çalıştığım Sabit Bayar ile bir dergi çıkarmaya karar verdik. Derginin adını "edebice" olarak yıllarca önce kafamda belirlemiştim. Sadece bu dergiyi çıkarmak için şartların olgunlaşmasını bekliyordum.

Dergiyi çıkarmadan evvel genel ağ sitelerinde ve yerel dergilerde yazdığım köşelere "edebice" adını veriyordum. Ayrıca daha Edebice'yi çıkarmadan üç yıl evvel "edebice.net" adıyla genel ağ sitesini de açmıştım. Dergimiz kültür sanat ve edebiyat dergisi. Nitelikli şiir, makale, öykü, deneme, eleştiri gibi edebi verimlere dergimizde yer veriyoruz. Dergimizin editörleri ve yayın kurulu dergimize çeşitli yollardan ulaşan (e-postadan veya sosyal medyadan) yazıları inceleyip yayımlanacak düzeyde olanları dosyalar, sırası gelenleri de yayımlarız. Edebice'nin ilk sayısı 2016 Mayıs ayında yayımlanmıştır. Dergimizin çıkış mottosu da "Güneş altında söylenmemiş söz var"dır. Bu söz hâlâ logomuzun altında kapakta yazar.

Edebice 2019'da iki ayda bir yayımlanmıştı. 2019'dan itibaren de üç ayda bir yayımlanmaya başladı. Dergimizi görünüm/ülkü açsından bir kategoriye sokmuyorum.

Ancak tabi ki bir yayın çizgisinden söz edilebilir. "Millî duyarlılığı haiz" bir dergi olduğumuzu söyleyerek kapsamlı bir yere oturtmuş olalım.

Dilaver Cebeci, Abdürrahim Karakoç, Bahattin Karakoç, Mehmet Başbuğ, Şehriyar, Emine Işınsu, Mehmet Akif" aklıma gelen sayılarımız. Bu isimler de okuyucularımıza bir fikir verecektir.

Yola çıkarken amaçladığınız çizgiyi şu an gerçekleştirebiliyor musunuz?

Dergimizin ilk sayısında "Niçin Edebice" adlı bir bildiri yayımlamıştık. Orada özetle "Yinelenmeyen bir yeninin peşinde olduğumuzu" söylemiştik. Şu söyleşiyi yaptığımız sırada 30. sayımızı yayımladık. Biz hâlâ mottomuza ve ilkelerimize bağlıyız: "Güneş altında söylenmemiş söz var ve her söz sahibini arar."

Amacımızı bildirimizin (şimdi buna manifesto diyorlar) son kısmında şöyle ifade etmiştik: Biz, iyi niyet ötesi bir yerde durma kararlılığındayız. Edebiyatın, sanatın da nicelikçe ve nitelikçe iyileşip çoğalması için yola çıkıyoruz. Var olandan başlayıp yeni şeyler söylemenin, var olanı da tazeleyip, cilalamanın zamanı gelmiştir. Var olana ve var olacağa bir "edebîce" dokunuş gerek. Edebîce düşünüş, edebîce hissediş ve edebîce ifade ediş… Güzel, ancak bu yanıyla güzeldir. Derinliksiz, hazmedilmeden idraklere yerleşen edebi mahsullerin, insan bedenine yararlı olmayan gıdalardan bir farkı var mıdır? Edebice olarak edebiyatımıza, edebî hayatımıza yeni bir soluk getirdiğimizi düşünüyorum. Yeni şeyler söylemek lazımdı, söylediğimizi ve söylemeye devam ettiğimizi düşünüyorum. Var olanı parlatmak gerekiyordu. Okuyucuya nitelikli, edebî değeri olan eserler sunduğumuz kanaatindeyim. Tabi bu en nihayetinde okuyucunun takdiridir.

Dijitale doğru hızlı gidiş sizi endişelendiriyor mu? Matbu mu dijital mi okuyucu üstünde daha etkilidir?

Yenilik ve değişimden korkmak genlerimizde yoktur. Siz isteseniz de istemeseniz de dışarıda yeni bir dünya kuruluyor. Bundan korkmak ya da endişelenmek yerine buna ayak uydurmaya ve bu dünyada yerinizi almaya çalışmalısınız. Dünyamız hızla dijitalleşiyor. Şimdilik okuyucu edebiyat dergilerini matbu okumayı tercih etse de yakın gelecekte bu değişecek. Mesela akademik dergilerin çoğu dijitale geçti. Basılı akademik dergi neredeyse kalmadı. Yine basılı gazeteler de

Yaşar Vural

kan kaybediyor. Çünkü insanlar ellerinde bir dünya taşıyorlar. Akıllı telefonlar sayesinde her şeye anında erişim mümkün. Hâl böyle olunca gazeteyi ısrarla eline alıp okumayı tercih edenler dışında çoğu insan artık sanal dünyadan takip ediyor. Birçok gazete de matbu yayınını durdurdu. Edebiyat dergileri dijitale direnmeye çalışıyor. Çünkü bizim kuşak bir şiiri, bir öyküyü kâğıda dokunarak, mürekkep konusunu içine çekerek okumaktan zevk alır. Ayrıca eser sahipleri de görebildiğim kadarıyla eserlerini daha çok matbu dergilerde yayımlatmak istiyorlar. E-dergi platformları da var, bazı edebiyat dergileri her ikisini de okurlarına sunabiliyor. Ancak Edebice şimdilik matbu olarak okurlarıyla buluşuyor. Tabi gelecekte bu karar değişebilir. Çünkü matbu derginin baş etmesi gereken bir sürü sorun var. Basım ve gönderi maliyetleri en başta yer alıyor. Özellikle son yılda kâğıda gelen zamlar basılı dergiciliğin canını okuyor. Özelde edebiyat dergileri genelde bütün yayın dünyası bu maliyet artışları karşısında ne yapacağını kara kara düşünüyor. İşte bu açıdan da dijital düşünülmeye başlandı. Çünkü dijital dergilerin basım ve gönderim maliyeti yok.

Dergiciliğe ve yazına gönül vermiş kişilere ne tavsiye edersiniz?

Dergicilik başlı başına bir tutkudur. Bazen acı reçetesi olan bir tutkudur. Çünkü okurlarınızın karşısına nitelikli bir eserle çıkma mecburiyeti vardır. Bu nitelikli eseri onlara ulaştırmak için biraz önce bahsettiğim ekonomik reçetelere katlanmak zorundasınız.

Bunun dışında her zaman övücü sözlerle taltif edilmez, bazen de yerden yere vurulursunuz. Ya birinin yazısını yanlış basmışsınızdır ya da birinin "şaheserine" yer vermemişsinizdir. Hızını alamayan kızgın okuyucu sizi her mecrada acımasızca eleştirir. Ne beceriksizliğiniz ne adam kayırmacılığınız ne öngörüsüzlüğünüz kalır. Bunlar bana göre dergiciliğin tuzu biberidir. Dergici bu eleştirileri -bazen bardağı taşıranlar olsa da- sabırla karşılamalı, onları ağırbaşlılıkla cevaplamalıdır.

Bunun dışında biraz önce de bahsettiğim gibi dergicinin önüne birçok engel çıkacaktır. Ekonomik engeller başta olmak üzere, nitelikli okuyucu eksikliği ile de karşılaşılacaktır. Ülkemizde genel kitap okuyucu sayısı artsa da dergi ve edebiyat dergisi okur sayısı azalmıştır. Bırakın bir üniversite öğrencisini, edebiyat okuyan öğrenciler bile artık bir süreli yayın takip etmiyor. Köklü dergilerimizin dahi abone sayıları binlerle ifade ediliyor. (Belki de daha az) Sanmayın ki insanlar dergilerin fiyatı yüksek olduğu için okumuyorlar. Hayır, dergiyi bedelsiz verseniz de okumayacak kesimler var. Gençler başka bir âlemde yaşıyorlar. Şiirle, öyküyle, yazıyla kısacası edebiyatla (siz yazın diyorsunuz sanırım) pek bir ilgisi, bağı yok gibi. Onların ilgisini daha çok sanal dünya, bilgisayar oyunları, sosyal medya çekiyor. Sosyal medya aforizmalarını edebiyat sanan bir kesim var maalesef. Tabi genellemek doğru değil belki ama z kuşağı diye adlandırdığımız gençlerin çoğunda durum böyle. Ekonomik problemlerle boğuşan yetişkinlerin, bir edebiyat dergisine bütçe ayırmasını bekleyeceğiz, bu ne kadar mümkün olur? Yukarıda söylediğim gibi ekonomik sorunlarla boğuşmasa da birçok okuryazarın (burada kitap-dergi okurunu kastediyorum) artık bir süreli yayına abone olmasını beklemek beyhude bir iştir.

Şimdi bunca olumsuzluğun içinde dergici ne yapmalı, tutkusundan vaz mı geçmeli? Elbette hayır. Dergi tutkunu, matbu olarak dergisini çıkaramıyorsa e-dergi olarak yayınını sürdürmelidir. Matbu olarak çıkarma gücü varsa hâlâ, o zaman da büyük beklentilere girmemelidir. O, çıkardığı derginin yapraklarına dokunarak, dergisini koklayarak, az da olsa dergisini birilerinin okuduğunu bilerek bu işin hazzını duyacaktır.

Son olarak neleri ilave edersiniz?

Edebice'yi konuşma ve düşüncelerimi paylaşma fırsatı verdiğiniz için teşekkür ederim. Umarım edebiyat dergilerinin "hür tefekkürün kalesi olma" görevi hiç bitmez.

Biz de Sayın Yaşar Vural'ın iyi dileklerine katılıyor, edebi içerikli yayınların çoğalmasını ve daha çok okura ulaşmasını temenni ediyoruz. Edebice dergisine yayın hayatında başarılar diliyoruz.

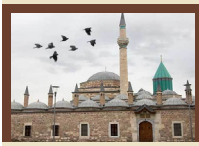

MESNEVİ'NİN GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

تو مراقب باش بر احوال خویش
نوش بین در داد و بعداز ظلم نیش

Daima kendi ahvalini gözet. Adalette bulundun mu gönül huzurunu gör, zulümden sonra da vicdan azabını.

(Hz. Mevlânâ)

ADALET VE ZULÜM

Kimseye zulmetme, âdil olmak için Allah'a yalvar,
Çünkü adalette huzur, zulümde vicdan azabı var.

(Ahmet Sevgi)

İSTANBUL'U DİNLİYORUM, GÖZLERİM KAPALI

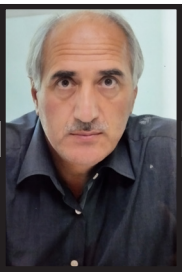

ŞABAN KUMCU

"Ben sanat dallarının birbiri içine girmesi taraftarı değilim. Şiiri şiir, resmi resim, musikiyi musiki olarak kabul etmeli. Her sanatın kendine has özellikleri ve kendine ait ifade vasıtaları vardır.

Sanatkâr, kendini verdiği sanatın özelliklerini keşfetmek, hünerini de bu özellikler üzerinde göstermek mecburiyetindedir. Şiir, bütün özelliği söylenişinde olan bir söz sanatıdır. Yani tamamıyla manadan ibarettir. Mana insanın beş duyusuna değil, kafasına seslenir. Dolayısıyla doğrudan doğruya insan ruhuna hitap eder. Bütün kıymeti anlamında olan hakiki şiirin, müzik gibi, bilmem ne gibi ikincil hokkabazlıklar yüzünden dikkatimizden kaçacağını da hatırdan çıkarmamalı… Appolinaire; "Calligrames" adlı kitabında, şiire başka bir sanat daha katıyor: Resim…. Müzikten yararlanmayı kabul eden şair, neden resimden, hatta daha ileri gidilirse heykelden ya da mimariden yararlanmayı düşünmesin?

Bir de resmi şiire mana halinde sokan şairler ve bu şairleri tutan büyük kalabalıklar var. Onlar, bütün üstün vasıflarını tasvire dayandırmış yazıları şiir saymakta güçlük çekmiyorlar… Zannederiz ki tasvir şiirin şartlarındandır. Her şiir az çok tasvirdir… Şiirde tasvir bulunabilir ama şiirde esas unsur olmamalı. Şiiri şiir yapan şey, sadece söylenişindeki özelliktir; o da manaya aittir. Fransız şairi Paul Eluard'ın dediği gibi; "Bir gün gelecek, şiir; sadece kafa ile okunacak, edebiyat da böylece yeni bir hayata kavuşacaktır.

"Gün Olur"

Gün olur, alır başımı giderim,
Denizden yeni çıkmış ağların kokusunda.
Şu ada senin, bu ada benim,
Yelkovan kuşlarının peşisıra.
…….
Gün olur, başıma kadar mavi;
Gün olur, başıma kadar güneş;
Gün olur, deli gibi….

Bir şiirde takdir edilmesi gereken bir ahenk varsa, onu temin eden şey ne vezindir ne de kafiyedir. O ahenk vezinle kafiyenin dışında, vezne ve kafiyeye rağmen vardır. Fakat yine de bazılarının zihninde; "şiir dilinin kendine has bir yapısı" vardır anlayışı devam etmektedir. Bu çeşit insanlar birtakım şiirleri reddederken, "konuşma diline çok benzemiş" demektedirler. Şiirde teşbih de eşyayı olduğundan başka türlü görmek sanatıdır. Bunu yapan insan acayip karşılanmaz. Fakat, gördüğünü herkesin kullandığı kelimelerle anlatan adam; bugünün aydınına göre, "garip" kabul edilir.

"Kitabe-i Seng-i Mezar"

Hiçbir şeyden çekmedi dünyada
Nasırdan çektiği kadar;
Hatta çirkin yaratıldığından bile,
O kadar müteessir değildi;
……
Yazık oldu Süleyman Efendi'ye
…….
Bir akşam uyudu;
Uyanmayıverdi.
Aldılar götürdüler.
……..
Tüfeğini depoya koydular,
Esvabını başkasına verdiler.
Artık ne torbasında ekmek kırıntısı,
Ne matrasında dudaklarının izi;
Öyle bir rüzgâr ki,
Kendi gitti,
İsmi bile kalmadı yadigâr.
Yalnız şu beyit kaldı,
Kahve ocağında, el yazısıyla;
"Ölüm Allah'ın emri,
Ayrılık olmasaydı."

Garipçiler diye adlandırılan bu üç şair; (Orhan Veli, Oktay Rıfat ve Melih Cevdet) 1941 yılında yayımladıkları Garip adlı kitabın üzerine; "Bu kitap, sizi alışılmış şeylerden şüpheye davet edecektir," ifadesiyle bir kuşak geçirerek; Türk şiirinde şekil, üslup ve anlam değiştiren yeni bir ufka yönelmişlerdir. Geleneksel şiir tarzından tamamen uzak, ilk bakışta şiir diline "garip" gelen, şiir okuyucusunun yabancısı olduğu, yeni kelime ve söyleyişleri şiire eklemişlerdir. Böylece, şairanelikten uzak, alelade, sıradan, basit, sanki bir çırpıda söylenivermiş izlenimi uyandıran farklı bir şiir anlayışına doğru yol alırlar.

"Değil"

Bilmem ki nasıl anlatsam;
Nasıl, nasıl size derdimi!
Bir dert ki yürekler acısı,
Bir dert ki düşman başına.
Gönül yarası desem…
Değil!
Ekmek parası desem…
Değil!
Bir dert ki…
Dayanılır gibi değil.

Orhan Veli şiirde; vezin, kafiye, söz, anlam, muhteva (içerik) ve sanatların iç içe girdiği, sınırsızlık, mektepsizlik ve mısracı zihniyete karşı çıkar. "Kitabe-i Seng-i Mezar" ve "Anlatamıyorum" şiirleri bu dönemde yazılmıştır. Orhan Veli'nin Garip döneminde yazdığı şiirlerde dikkati çeken bir yeni söyleyiş biçimi de "parodi"dir. Hafızalarda iz bırakmış bazı şiirlere yeni ve farklı bir özellik vererek, biçimle öz arasındaki ayrılıklarla alay eder, mizahlaştırır. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın meşhur "Bursa'da Zaman" şiirini;

……..
Ovanın yeşili, göğün mavisi,
Ve mimarilerin en ilahisi.

Orhan Veli, "Denizi Özleyenler İçin" şiirinde;

…….
Hatırlarım ilk görüşümü dünyayı,
Bir midye kabuğunun aralığından;
Suların yeşili, göklerin mavisi,
Lapinaların en harelisi.

Mısralarıyla parodi (gülünç ve eleştirel oyun) yapmıştır. Orhan Veli'nin Ankara Lisesi'nden edebiyat hocası olan Ahmet Hamdi Tanpınar, bu konuda kendisiyle yapılan bir röportajda şunları söylemiştir.

"Gençleri seviyorum. Gerçek olan şu ki, onlarla şiirin cevherinde anlaşamıyorum. Fakat sanatı ne de olsa ciddiye almalarını, yeni bir ifade tarzı aramalarına keskin ve tahammülü dar zevklerini -elbette hepsinde değil- daha evvel söylenmiş olandan nefretlerini seviyorum. Fakat şiirden hem de gittikçe genişleyen bir zaviye ile uzaklaştıklarını gözlememek de mümkün değil. İş yenilik bahsine gelince, bunun sonu gelmez.

Mesele, ne olursa olsun yenide değil; genç, taze ve bakir olmaktadır. Gençleri seviyorum, fakat canım şiir okumak isteyince; Bala Efendi'nin Divanı'nı açıyorum..."

"Edebiyat tarihinde güç kabul edilecek değişiklik, zevke ait olanıdır. Şiir zevkinde değişmeyen taraf; müreffeh sınıfların beğenisine hitap etmiş olanlardı. Yaşamak için çalışmaya ihtiyacı olmayan insanlardı. Ancak yeni şiir, sadece o varlıklı sınıfın beğendiği bir şiir olmayacaktır. Bugünün dünyasını dolduran insanlar; yaşamak hakkını sürekli olarak bir didişmenin ve bir mücadelenin sonunda elde edebiliyorlar. Her şey gibi şiir, onların da hakkıdır, onların da zevkine hitap etmelidir. Yeni bir zevke, ancak yeni yollarla, yeni vasıtalarla varılır. Yapı temelinden değiştirilmelidir. Mümkün olsa da "şiir yazarken sadece bu kelimelerle düşünmek gerekir" diyebilen ve şairleri sınırlayan dili de atabilsek.

"Sizin İçin"

Sizin için, insan kardeşlerim,
Her şey sizin için,
Gece de sizin için, gündüz de;
Gündüz gün ışığı, gece ay ışığı;
Ay ışığında yapraklar;
Yapraklarda merak;
Yapraklarda akıl;
Gün ışığında bin bir yeşil;
…….
Merhabalar sizin için.

Tarihin beğenerek andığı insanlar daima dönüm noktalarında bulunanlardır. Onlar bir geleneği yıkıp yeni bir gelenek kurarlar. Daha doğrusu kurdukları şey, içlerinden gelen ve yeni şartlara bağlı bir belgeleme sistemidir. Ancak gelecek nesillere intikal ettikten sonra gelenek olur. Büyük sanatçı namütenahi (sonsuz) sınırlamalar içindedir. Fakat bu sınırlamalar, hiçbir zaman, öncekiler tarafından konulmuş değildir. O, kitapların öğrettiğinden daha fazlasını arayan, sanata yeni sınırlamalar getirmeye çalışan adamdır… Bir şeyin lüzumunu hissedenler kurucular; lüzumsuzluğunu hissedenler de yıkıcılardır. Bu çeşit insanlar belki de her zaman başarılı olamazlar…

"Ölüme Yakın"

…….
Ölürüz diye mi üzülüyoruz?
Ne ettik ne gördük şu fani dünyada,
Kötülükten gayrı?
Ölünce kirlerimizden temizlenir,
Ölünce biz de iyi adam oluruz…

Başarısızlığın sebeplerinden biri de yapmanın yapılması gerekeni bilmekten farklı oluşudur. Bir insan, kurduğunu mükemmel hale getiremeyebilir. Fakat kendisini hemen takip edecek olana kıymetli bir temel bırakması, her zaman mümkündür. İnsan, anlaşılmaz sandığı bir şeyi anladığı zaman memnun olur. Bu itibarla halk tarafından sevilen eserler en kolay anlaşılanlardır.

Edebiyat tarihinde her yeni akım, şiire yeni bir sınır getirdi. Bu sınırı azami derecede genişletmek, daha doğrusu, şiiri sınırdan kurtarmak bize nasip oldu… Bizim kendi hesabımıza, bu sınır genişletme işinde ele geçirdiğimiz ganimetler arasında, saflık ve basitlik vardır. Şiirlik güzeli bunlardan çıkarma arzusu bizi, şiirin en büyük hazinesi olan insan hayatının bütün dönemlerini araştırmaya ve onun bilinç altıyla yakından ilişki kurmaya sevketti. Zekanın müdahalesiyle değiştirilmemiş insan tabiatı, ancak burada bulunabiliyor. Keza insan ruhu; bütün kompleksleri, griftliği, ham ve ilkel haliyle bilinç altında yaşıyor…"

"Anlatamıyorum"

Ağlasam sesimi duyar mısınız,
Mısralarımda;
Dokunabilir misiniz,
Göz yaşlarıma ellerinizle?

Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel,
Kelimelerin kifayetsiz olduğunu
Bu derde düşmeden önce.

Bir yer var, biliyorum;
Her şeyi söylemek mümkün;
Epeyce yaklaşmışım, duyuyorum;
Anlatamıyorum.

Melih Cevdet'in "gelenek ve birikim birbirini tamamlar" sözüne karşılık; Orhan Veli, geleneksel sanatı eleştirir. "Yenilik" başlıklı yazısında; evrensel şiirle ilgili düşüncelerini şu cümleyle özetler. "Asırların yükselttiği sanat yapısına bir taş daha ilave etmek..." Böylece hem geleneğe bakış açısını hem de sanatta yeni olana dair düşüncelerini açıklamış olur. Garip akımı, yalın, sade ve basit şiiri, hayatın seslerini şiire taşır. Simitçiye, martıya, balıkçıya ses verir. Senelerden beri ihmal edilen kalabalık yığınların hayatları şiire girer. Konuştukları dil ve hayat tarzlarıyla kendilerini anlatırlar.

"Galata Köprüsü"

Dikilir köprü üzerine,
Keyifle seyrederim hepinizi.
Kiminiz kürek çeker, sıya sıya;
Kiminiz midye çıkarır dubalardan;
Kiminiz dümen tutar mavnalarda;
Kiminiz çımacıdır halat başında;
Kiminiz kuştur, uçar, şairane;
Kiminiz balıktır, pırıl pırıl;
Kiminiz vapur, kiminiz şamandıra;
Kiminiz bulut havalarda;
……
Kiminiz düdüktür, öter,
Kiminiz dumandır tüter;
Ama hepiniz hepiniz….
Hepiniz geçim derdinde.

"Şiir, yani söz söyleme sanatı… Doğal şartlar içinde bilinç altını yazı haline getirmemiz imkansızdır. Bilinç altında bulunan şeyler nasıl şeyler? Onu bir sanatçı bir alimden çok daha iyi, çok daha derinden hisseder. Eseri de bu hissedişin taklidinden başka bir şey değildir. Sanatçı mükemmel bir taklitçidir. Çünkü onlar taklit edilecek şeyi bilmenin yeterli olmadığını, taklitte de usta olmak gerektiğini kavramış insanlardır. Eğer böyle olmasaydı, biz onların samimiyetlerine inanmayacaktık. Sanatçı, bizi söylediklerinin samimi olduğuna inandırmalıdır." Orhan Veli, şiirin bütün değerini anlamda arayan yeni şiirle; "sürrealizm" (gerçek üstücülük) arasında bir bağ olduğunu düşünür. "Şiir öyle bir bütündür ki, bütünlüğünün farkında bile olunmaz...

"Birdenbire"

Her şey birdenbire oldu.
Birdenbire vurdu gün ışığı yere;
Gökyüzü birdenbire oldu;
Mavi birdenbire.
Her şey birdenbire oldu;
Birdenbire tütmeye başladı duman topraktan;
Filiz birdenbire oldu, tomurcuk birdenbire,
Yemiş birdenbire oldu.

Mısracı zihniyet, bize mısraların olduğu gibi, onun parçaları olan kelimelerin de incelenmesi ve çözümlenmesi imkanını verir. Kelime üzerinde düşünmek, onun güzelliğini veya çirkinliğini tespit etmeye çalışmak; şiire, kelime halinde, soyut bir "şiir unsuru" anlayışı getirmiştir. Yüz kelimeli bir şiirde, yüz tane güzellik arayan insan vardır. Halbuki bin kelimelik bir şiir bile, bir tek güzellik için yazılır… Eğer bir bina, maddelerinin taşıdığı güzellik dışında bir güzelliğe sahip değilse sanat eseri sayılmaz… Eski şiirin özelliği, söyleyiş biçimidir. İsmi de "şairane"dir." Orhan Veli'nin burada "şairanelik"ten kastettiği; "kötü şiirler"dir. Şiirde "sulu gözlülük"tür. Nükteyi şiire dönüştürme çabasıdır.

"Ave Maria"

Eski günler geri mi gelecek?
Rüzgâr tersine esiyor…Niçin?
Kımıldıyor kozasında böcek,
Bildiği hayata doğmak için.
……
Sesler mi çözülüyor derinde.
Nedir durup dinlediklerimiz?
Şarkı mı söylüyor Semiramis,
Babil'in asma bahçelerinde?

Bu söyleyiş biçimini ortaya çıkarabilecek kelimelerden oluşmuş sözlük; yazarken şairane olmak isteyenle, okurken şaireneyi arayan insanın kafasında, zorunlu olarak ortaya çıkar. O sözlüğün çerçevesinden kurtulmadıkça şairaneden kurtulma imkânı yoktur. Şiire yeni bir dil getirme çabası, işte böyle bir kurtulma arzusundan doğuyor. "Nasır" ve "Süleyman Efendi" kelimelerinin şiire girmesini hazmedemeyenler; şaireneye tahammül edebilenler, hatta onu arayanlar, hem de bilhassa arayanlardır…"

Orhan Veli'nin, "Garip"ten önce (1936-1939) yılları arasında yazdığı; "Buğday", "Ababil", "Düşüncelerimin Başucunda", "Eldorado", "Ave Maria" "Masal" ve "Odamda" şiirlerinin çoğunda vezni ve kafiyeyi dikkatle kullanmıştır. Çocukluk hatıraları, tabiat sevgisi, umutsuzluk ve yalnızlık gibi temaları akıcı bir ifadeyle işlediğini görürüz.

"Masal"

Çocuk gönlüm kaygılardan azade,
Yüzlerde nur, ekinlerde bereket,
At üstünde mor kaküllü şehzade,
Unutmaya başladığım memleket.

Orhan Veli, Oktay Rıfat ve Melih Cevdet; Garip'te ortaya koydukları ilkelere uzun süre bağlı kalamazlar. Orhan Veli, 1945 yılında yazdığı "Garip" in ikinci baskısına sadece kendi şiirlerini alır. Önsözün başına koyduğu "Garip İçin" başlıklı kısa yazıda; hayal kırıklığını ifade eder. "Yazdıkça farkediyorum; Garib'in müdafaasına kalkışmış gibi bir halim var. Garib'i başkalarından evvel kendime karşı savunmak isteyişim, ondaki kusurları, başkalarından çok kendim bildiğim içindir. Garib'i yazdığım zaman, daha çok garipliğin nereden geldiğini düşünmüş, şiirin kıymeti üzerinde o kadar kafa yormamıştım. Ama bugün öyle değil. Şiir üzerinde hem tecrübem fazla hem de bilgim..."

Orhan Veli'nin "Garip" sonrası ve "Garip" çizgisi dışında, özlem duygularını dile getirdiği; Vazgeçemediğim", "Yolculuk", "İstanbul'u Dinliyorum", "Yenisi", "Birdenbire", "İstanbul Türküsü" gibi şiirleri, Türk Edebiyatı'nın unutulmaz eserleri arasındadır. Son dönemlerinde yazdığı ve gerçekten şairane ifadelerin hâkim olduğu ölçülü, kafiyeli şiirleri; diğer birçok şiiri gibi ezberlenmiş ve hafızalarda yerini almıştır. "Çok Şükür" şiirinde; başkasına ait ve bir hayat belirtisi olan ayak sesine şükreder.

"Çok Şükür"

Bir insan daha var, çok şükür evde,
Nefes var,
Çok şükür, çok şükür.

"Pır Pırlı" şiirinde; bir insanın hayata bağlılığını ve bahar rüzgarıyla beraber içine doğan sevincini anlatır.

"Pır Pırlı Şiir"

Uyandım baktım bir sabah,
Güneş vurmuş içime,
Kuşlara yapraklara dönmüşüm.
Pır pır eder bahar rüzgarında,
Kuşlara yapraklara dönmüşüm.
Cümle azam isyanda,
Kuşlara yapraklara dönmüşüm,
Kuşlara yapraklara.

İnsanın ve hayatın bir bütün halinde anlamlı hale geldiğini "Yaşamak" şiirinde şöyle anlatır.

"Yaşamak"

Biliyorum kolay değil yaşamak,
Ama işte,
Bir ölünün hala yatağı sıcak,
Birinin saati işliyor kolunda,
Yaşamak kolay değil ya kardeşler,
Ölmek de değil,
Kolay değil bu dünyadan ayrılmak.

Orhan Veli, şiirlerinde bir iç sese kulak verir. "Sessizlik, sukut ve sükûn" kelimelerini sıkça kullanır. Onda sessizlik; düşüncelere gömülüp, kendisiyle baş başa kalan bir insanın, içine kapanıp hayatı sorguladığında görülen bir durumdur. Buna eşlik eden duygu da genellikle yalnızlık duygusudur. İnsanoğlunun hissettiği yalnızlık bazen bir sancı şeklinde konuşma arzusu doğururken, bazen de eşyaların sesiyle dindirilmeye çalışılır. Fakat her şekilde bu duygu, sesle buluşan, sesi arayan ve sesten kaçan bir yalnızlıktır.

"Yalnızlık"

Bilmezler yalnız yaşamayanlar,
Nasıl korku verir sessizlik insana,
İnsanlar nasıl konuşur kendisiyle,
Nasıl koşar aynalara,
Bir cana hasret,
Bilmezler…

Orhan Veli, bazen içindeki sesten kaçar veya dışındaki bir sesi arar.

"Tren Sesi"

……
Bir tren sesi,
Duymaya göreyim,
İki gözüm iki çeşme

Şairin yalnızlıktan kaçarken yaptığı şey görünürde sesi aramak olsa da esasında varlığı aramaktır. "Kurt" şiirinde, sessizliğe çağrıda bulunur.

Susmak istiyorum, susmak bugün,
Susmak…
Hiçbir üzüntü duymadan.
Sessizlikten aradığı şey;
Anlamak istiyorum ne yapar,
Rüzgârı boşalınca yelkenli.

Sorusunun cevabıdır, ölümden varlıktan sonrasıdır. Bu şiirinde sessizliğin adı sevdadır.

"Sevdaya mı Tutuldum?"

Benim de mi düşüncelerim olacaktı,
Bende mi böyle uykusuz kalacaktım,
Sessiz, sedasız mı olacaktım böyle?
Çok sevdiğim salatayı bile,
Aramaz mı olacaktım?
Ben böyle mi olacaktım?

Hayata yürekten bağlı olan Orhan Veli, şiirlerinde hayatın renklerine sesleri de ekler. Dışındaki sesleri içindeki seslerle bütünleştirerek kendi sesini oluşturur. Ses bir çeşit hayatı duyma, hissetme halidir. Mısralarında canlılığın kaynağı hayatın sesleriyken, seslerin kaynağı da şehir ve tabiattır. Şehir bütün kalabalıklığı, gürültüsü, hiç bitmeyen telaşı ve bütün sesleriyle mısralara taşınır. "İstanbul'u Dinliyorum" şiirinde İstanbul'a gözüyle değil, kulağıyla bakar. Dinlemekle başlayan şiirde, kulaklar şehrin sesini dinler, hayata tanıklık eder. Her şey bir ses halinde idrak olunur.

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı

Önce hafiften bir rüzgâr esiyor,
Yavaş yavaş sallanıyor,
Yapraklar ağaçlarda,
Uzaklarda çok uzaklarda,
Sucuların hiç durmayan çıngırakları,
İstanbul'u dinliyorum gözlerim kapalı.

Sevilen bir şehir, uzaktan bir bütün olarak, derin özleyişlerle göz önünde canlandırılıyor. Uyanık bir rüya hali… Fakat bu rüyanın içinde gerçek var. Göz önünde canlanan manzara, asla manası teferruatla dolu bir fotoğraf gerçeği değildir. Her şey bir ses halesi içinde idrak olunuyor. Sesin içinde tabiatın ve hayatın hayalleri kaynaşıyor. Yavaşlık, uzaklık, hafiflik. Asıl İstanbul kalabalığı, gürültüsü, kirliliği, can sıkıntısı, çamuru, teriyle, bizde hiç böyle bir tesir uyandırmaz. Güzelliği hissetmek için, belli bir seviyede gerçeklerden uzaklaşmak lazımdır. Varlık rüya haline gelmezse bile hatıra olmalı, ağırlıklarından kurtulmalıdır. Önce hafiften esen bir rüzgâr, yavaş yavaş sallanan yapraklar, güzelim bahar rüzgârı, fıstıklar arkasından beyaz ay, tabiat… Orhan Veli'nin bütün güzel şiirlerini ve dünyanın bütün güzel şiirlerini ebedi varlığıyla dolduran tabiat… Sonra insanlara hayat veren unsurlar. Sucuların hiç durmayan çıngırakları… Tabiat tek başına güzel değildir. Gerçekte olduğu gibi şiirde de insanla bir arada bulunmalıdır. İnsani olan heyecan vericidir. Delikanlılık çağına has canlılığı, çevresiyle daima etkileşim halinde bulunması, sıra dışı, "garip" şiirlerine rağmen, öz itibariyle gerçek bir şairdir.

……..
İstanbul'u dinliyorum gözlerim kapalı;
Serin serin Kapalı Çarşı;
Cıvıl cıvıl Mahmut Paşa;
Güvercin dolu avlular.
Çekiç sesleri geliyor doklardan,
Güzelim bahar rüzgarında ter kokuları;
İstanbul'u dinliyorum gözlerim kapalı.

Biz dış dünyayı beş duyu organlarından gelen uyarılarla tanırız. Edebiyatçı, eserinde gerçeklik izlenimi ve güzellik duygusu uyandırabilmek için; duyularından bol bol faydalanır. Fakat beş duyu organı bize asıl hakikati vermez. Hatta onlar bizi aldatabilir de.

Asıl hakikat daha ötede ve daha derindedir. Ona duyu organlarından çok hayal ve akıl gücüyle ulaşılır. İnsanlar daima var olanı aramışlar, bu aramada onlara hayal ve akıl kılavuzluk etmiştir. Orhan Veli'nin şiiri, beş duyu organlarına bağlı bir gerçekliği yansıtır. Aynı zamanda tasavvufun getirdiği bir iç hesaplaşmayla beş duyunun dışına çıkmaya çalışan; bazen bir Mevlevi şeyhi, bazen bir bohem olabilen bir "Garip" tir, Orhan Veli. İstanbul'u tüm sesleriyle seven şair; bazen şehri dinler, bazen de adına türküler yakar.

İstanbul Türküsü"

……..
Urumeli hisarına oturmuşum,
Oturmuş da bir türkü tutturmuşum,
İstanbul'un mermer taşları,
Başıma da konuyor, konuyor aman, martı kuşları,
……
İstanbul'da Boğaziçi'ndeyim;
Bir garip Orhan Veli,
Veli'nin oğlu;
Tarifsiz kederler içindeyim.

Melankolisini türkülerle ve gözyaşlarıyla yaşayan şair, tren sesi duyduğunda ağlar. Sesler, üstü örtülü duyguları harekete geçirir. "Manzara" şiirinde akşam serinliğinde uzaktan gelen deniz kokusuna, karşı evin arkasından doğan Ay'a, tramvay sesini de ekleyerek çizdiği resmi tamamlar. Tramvay sesi, şehrin, hareketin ve İstanbul'da yaşayan mutlu, memnun insanların ruh halini yansıtır. Şehri tamamlayan sesler arasında bir diğer ses de araba sesidir. Tabiat seslerini de ustalıkla kullanır. Kuşların bölük bölük geçişi, kesintili ötüşlerindeki ritm, sürü sürü, çığlık çığlık ikilemeleriyle şiirde ahengi yakalar.

"Baharın İlk Sabahları"

Tüyden hafif olurum böyle sabahlar,
Karşı damda bir güneş parçası,
İçimde kuş cıvıltıları, şarkılar;
Bağıra bağıra düşerim yollara;
Döner döner durur başım havalarda.

Şair için güvercin ve kumru sesi, bazen bir yol davetiyesidir.

"Kumrulu Şiir"

Duyduğum yoktu ne vakittir,
Güvercin sesi, kumru sesi, pencerede,
İçime gene,
Yolculuk mu düştü nedir?
Nedir bu yosun korkusu,
Martıların gürültüsü havalarda,
Nedir?
Yolculuk olmalı, yolculuk.

Orhan Veli'nin güçlü işitme duygusunun bir yansıması olarak "Garip" önsüzünde eleştirdiği musiki "Garip" sonrasında, şiirinin vazgeçilmezleri arasına girer. Musiki sevgisi onu şarkılardan türkülere oradan da ilahilere götürür. Bazı musiki formları, onun şiirlerinde; hüznün ve efkarın sesi olur. Türküler onun için çok önemlidir. Birçok şiirinin başlığı olmuştur. İstanbul Türküsü, Son Türkü, Uzun Bir Istırabın Sonunda ve Bir Saadet Anında Gelecek Ölümün Türküsü, Sucunun Türküsü, Yol Türküleri gibi, hayata ve ölüme şahitlik ederler. Şairin son isteği, bütün güneşler batmadan ve son yolculuğuna çıkmadan bir kez daha türkü söyleyebilmektir.

"Son Türkü"

……
Durdu beni ölüme götüren kervan,
Eski bir şarkı söyleniyor rüzgârda.
Duydum ki sevmeyi bilen dudaklarda,
Benim ilahilerim hala okunan.

"Uzun Bir Istırabın Sonunda ve Bir Saadet Anında Gelecek Ölümün Türküsü" şiiri; Ölümün hüzünlü vedasına, geçmişin özlemle dolu seslerinin eklendiği bir şiirdir. Şarkılarla yaşanan hayata, bir türküyle veda edilir. Bir ilahiyle anılarda ölümsüzleştirilir. Şiir, bir saadet anında beklenen ölüme yakıştırılan bir türküdür. Efkarı, hüznü ve tüm yaşanmışlığıyla bir ömrün özeti gibidir…

"Uzun Bir Istırabın Sonunda ve Bir Saadet Anında Gelecek Ölümün Türküsü"

Bir sahile vuracak günlerimiz,
Günler ki namütenahi ıstırap;
……
Şekillenecek ruhu çeken kutup,
Sevmek kadar tatlı, yaşamak kadar,
Kısa bir anın ötesinde bahar…
İşte o dem ki bir ömrü unutup,
Açacağız nurdan kapılarını,
Bugün vadedilen cennetimizin,
En güzel en son memleketimizin,
Bulacağız ışıktan pınarını.
Gün vuracak baktığımız her yüze,
Ve kızlar kucaklarında çiçekler,
Ebedi baharı getirecekler,
Bu yeniden başlayan ömrümüze...

Aşkın, acının, hasretin ve kederin dili olan türküleri, şiirin içine yerleştirerek, duygularını estetik bir dille anlattığı şiirlerinde türkü hem hüznün nedeni hem de ilacıdır. Türküler; "tarifsiz kederleri" anlatmaya kelimelerin yetmediği yerde şairin imdadına yetişir. Orhan Veli, Garib'i ortaya çıkaran anlayıştan ve aşırı yenilik arkasında koşarken getirdiği yasaklardan uzaklaştıkça, şiir alanındaki değeri artmış ve en başarılı eserlerini geri dönerken, daralan çemberleri genişletirken vermiştir.

Şair, güzel bir dil ve üslupla La Fontaine'in Fabllerini tercüme etmiş, Nasreddin Hoca'dan bazı fıkraları başarılı bir biçimde manzum yazı haline getirerek, bu iki şahsiyetin felsefesine yakınlık duymuştur. Şiirlerinin hikâye karakteri taşıması, hayat karşısında gerçekçi ve alaycı tavrı, çocuklara duyduğu ilgi ve sevgi bu seçimde önemli bir rol oynar. Orhan Veli'nin çocuksu bir ruh taşıdığını şiirlerinden kolayca anlamak mümkündür. Orhan Veli kitaplar vasıtasıyla halk şiirini iyi tanımış, halk kültürüyle yakından ilgilenmiştir. Divan şiirini de beğenir, bu konuda şöyle der; "Ben Divan şiirini beğeniyorum. …Eski Türk cemiyeti dilini büyük bir dil yaparak Avrupalılara öğretebilseydi Divan şiiri dünyanın en büyük şiirlerinden biri olurdu."

Hayatı boyunca bohem bir entelektüel olarak İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerde yaşayan Orhan Veli'nin çok genç yaşta ölümü, yol arkadaşlarına derin bir üzüntü yaşatmıştır…

Garipçiler bir arada: (Soldan sağa) Orhan Veli, Şinasi Baray, Oktay Rıfat ve Melih Cevdet Anday

Oktay Rıfat, "…Şiir bizim için yaşamaktan ayrı bir şey değildi. Hayallerimizi, duygularımızı, düşüncelerimizi ortaklaşa kullandık. Bu macerada da el ele yürümek bizi birbirimize bağladı. Bundan dolayı, Orhan'ın acıklı akıbeti biraz da bizim akıbetimiz sayılır. Aynı günlerde, aynı yerlerde, aynı yaşlarda bizi bir arada tutan şiirin çizdiği kader demek böyle bitermiş…"

"Konuşkan değildi zaten. Çok tatlı susardı. İnsan onunla saatlerce konuşmadan iyi vakit geçirebilirdi." Tarifsiz kederler içindeyim." Benim içinde herkes gibi büyük bir şair, büyük bir insan öldü. Ama bu kadar değil. Kolum, kanadım kırıldı. Azaldım, eksildim." Melih Cevdet

"Orhan Veli, Oktay Rıfat ve Melih Cevdet sokaktaki adamın şiirine yönelerek şiiri insan içine çıkarmışlar, şiire kasket giydirmişler, şiire elma yemeyi öğretmişlerdir. Kısaca şiir; halkın malı, halktan biri olmuş, günlük tartışmalar arasına girmiş, herkesin konuştuğu ortak bir konu halini almıştır," Cemal Süreyya

"…Şiir dilinin, musiki gibi bütün insanlığın anlayabileceği bir dil olduğuna inanıyorum. Dünya milletleri birbirlerini, belki her şeyden önce, şiirle anlayacaklardır. Şiir tercüme edilir, fakat şiiri bir şair tercüme etmelidir. Bütün dünyayı dolaştım. Hiçbir yerde gerçek şiiri bulamadım. Meksika'da bulur gibi olmuştum; Türkiye'de buldum. Şiiriniz, Fransa'da veya herhangi bir Avrupa ülkesinde birinci sınıf şiirdir. Bununla övünebilirsiniz.

Üstelik bu şiirin bir özelliği var. O da Avrupalı olduğu kadar yerli oluşu, milli oluşu; Avrupalı olduğu halde, Avrupa şiirinin taklidi olmayışıdır." Phılıppe Soupault. Fransız, şair, yazar ve eleştirmen.

Orhan Veli, 1914'te İstanbul'un Beykoz semtinde doğdu. Çocukluğu Beykoz ve Beşiktaş'ta geçti. Galatasaray Lisesi'nin İlkokul kısmına yatılı verildi. Fransızcaya büyük bir ilgisi ve kabiliyeti vardı. Edebiyata merakı ilkokulda başladı. Yazmayı ve okumayı çok seviyordu. Lisenin ilk sınıfında edebiyat hocası Ahmet Hamdi Tanpınar'dı. Ondan gördüğü destekle yazılar ve şiirler yazdı. İlkokul son sınıfta Oktay Rıfat'la, lise birinci sınıfta da Melih Cevdet'le karşılaştı. 1932 yılında Ankara Lisesi'ni bitirdi. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümüne yazıldı. İki yıl okuduğu fakülteyi bitirmeden ayrıldı. PTT Genel Müdürlüğü'nde ve Millî Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu'nda çalıştı. Yaprak adlı on beş günlük sanat dergisini çıkardı. Şiir kitapları, nesirleri (makale, eleştiri, hikâye), Fransızcadan yaptığı, şiir, piyes ve hikâye tercümeleri vardır. 14 Kasım 1950'de Ankara'da vefat etti. İstanbul, Rumeli Hisarı, Aşiyan Mezarlığı'nda "baharları kıpkırmızı çiçek açan bir erguvan ağacının gölgesinde" yatmaktadır. Rahmetle Anıyoruz.

Kaynakça: Bilge Ercilasun, Orhan Veli Kanık, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1998. / Mehmet Kaplan, Edebiyatımızın İçinden, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2004. / Ahmet Hamdi Tanpınar, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, İstanbul, 1975. / Elif Sayar, Orhan Veli'nin "İstanbul'u Dinliyorum" Şiiri Üzerinden İstanbul'u Göstergebilimsel Okumak, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, doktora tezi. / Özlem Fedai, Üç Garip Varmış Diyeler, Türk Dili, eleştiri, inceleme, 2019. / Funda Bulut, Orhan Veli Şiirinde Yaşamın Sesleri, Vefatının 70. Yıldönümünde Bir Garip Orhan Veli, Sakallı Fatih, Bilge Yayıncılık Eğitim, Ankara, 2020.